

OSLO TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 17.12.2025 i Oslo tingrett, Oslo

Saksnr.: 25-193976TVI-TOSL/01

Dommer: Tingrettsdommer Edvard Os

Saken gjelder: Krav om totalforbud mot ulvejakt i hele Norge

Ulv i Hele Norge

Advokat Geir Jøsendal

mot

Klima og Miljødepartementet

Advokat Andreas Hjetland

KJENNELSE

Ved stevning og begjæring om midlertidig forføyning av 1. desember 2025 har foreningen «Ulv i hele Norge» (heretter UHN) fremmet krav om at all ulvejakt i Norge må stanses/settes på pause inntil samlet ulvebestand i Norge og Sverige har nådd et nivå på minst 500 individer. Staten har tatt til motmæle i tilsvaret til forføyningsbegjæringen datert 05. desember. Flere foreninger har i tillegg inngitt prosesskrift med støtte til UHNs krav under henvisning til tvisteloven § 15-8.

Denne kjennelsen gjelder begjæringen om midlertidig forføyning.

Muntlig forhandling om forføyningen ble holdt 10. og 11. desember 2025. Retten mottok forklaringer fra styreleder i UHN og ett vitne. Det ble ført dokumentbevis slik det fremgår av rettsboken. Retten har i tillegg mottatt prosesskrift fra begge parter den 16. desember 2025 om nye, svenske rettsavgjørelser om ulvefellingstillatelser.

Sakens spørsmål og bakgrunn

Det har de siste årene vært flere saker om felling av ulv. I HR-2021-662-A avsnitt 8 – 15 gis følgende redegjørelse for prinsippene for forvaltningen av ulvebestanden, og som fortsatt er dekkende:

(8) Ulven ble fredet i Norge i 1971 og har vært det siden. Den er også oppført som «kritisk truet» på Artsdatabankens siste utgave av Norsk rødliste for truede arter. Dette er den mest kritiske kategorien før arten anses regionalt utdødd.

(9) Ulven er også oppført i vedlegg II til Bernkonvensjonen, Europarådets konvensjon 19. september 1979 om vern av ville europeiske planter og dyr, og deres naturlige leveområder. Oppføringen stiller særlige krav til beskyttelse av ulven. Norge ratifiserte konvensjonen i 1986.

(10) Økningen i ulvestammen i Norge har ført til konflikter mellom på den ene siden hensynet til å bevare ulven i norsk natur, og på den andre siden hensynet til en del private og offentlige interesser. Særlig det utstrakte utmarksbeitet i Norge for bufe og tamrein har mange steder kommet i konflikt med vernehensynene. Dette har foranlediget at norsk ulveforvaltning lenge har bygget på en differensiert forvaltningsstrategi. De aktuelle vedtakene bygger i stor grad på denne strategien, som ble forklart slik allerede i Ot.prp.nr.37 (1999–2000) side 6:

«En grunnleggende målsetning i rovviltforvaltningen er å sikre levedyktige bestander av de fire store rovviltartene i Norge og samtidig opprettholde et aktivt jordbruk med

mulighet til å la bufe og tamrein utnytte beiteressursene i utmarka. Dette innebærer at det er nødvendig med en differensiert forvaltning, der disse hensyn balanseres på best mulig måte. Dette vil si at det i nærmere avgrensede områder ikke skal legges til rette for reproduserende bestander av store rovdyr. I disse områdene skal rovdyrbestandene i første rekke forvaltes gjennom skadefellingstillatelser og bestandsregulerende tiltak som lisensjakt og kvotefri jakt på gaupe. Innenfor særskilte kjerneområder og forvaltningssoner for store rovdyr, vil regjeringen iverksette forebyggende tiltak og omstillingstiltak for å begrense skader på bufe og tamrein. Det kan også være aktuelt å gi skadefellingstillatelser innenfor kjerneområdene og avgrensede forvaltningssoner, men terskelen vil her ligge høyere enn utenfor.»

(11) Det er med andre ord en målsetting å ha en ulvebestand i Norge. Men bestanden skal bare få etablere seg i visse avgrensede områder. Forvaltningen skal slik sett være geografisk differensiert. Konsekvensen er at terskelen for felling av ulv vil bli lavere utenfor disse områdene enn innenfor.

(12) Det nasjonale bestandsmålet for ulv og den såkalte ulvesonen fremgår av rovviltforskriften, som er vedtatt ved kongelig resolusjon 18. mars 2005 nr. 242. Den hadde opprinnelig hjemmel i jaktloven, og har nå også hjemmel i naturmangfoldloven. Både bestandsmålet og ulvesonen er fastsatt i samsvar med vedtak fattet av Stortinget, se Innst.330 S (2015–2016).

(13) Det nasjonale bestandsmålet er «4-6 årlige ynglinger» – valpekull – hvorav tre skal ha skjedd «i revir som i sin helhet ligger i Norge», jf. rovviltforskriften § 3. Der en del av reviret ligger i Sverige, skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5. Frem til 2016 var bestandsmålet lavere, tre ynglinger.

(14) Ulvesonen er definert i § 2 bokstav d. I korthet omfatter den Oslo og de sørøstlige delene av Viken og Innlandet fylker. Samlet utgjør ulvesonen omkring fem prosent av Norges landareal. Sonen ligger i forvaltningsregionene 4 og 5, jf. § 4. Bestandsmålet er i begge regionene det samme som det nevnte nasjonale målet. Utenfor ulvesonen er det ikke satt noe bestandsmål.

(15) I hver forvaltningsregion skal det være ei rovviltnemnd som har hovedansvaret for forvaltningen av blant annet ulv i sin region, jf. § 5. I tilfelle bestanden i regionen er over det nasjonale bestandsmålet, gir § 7 rovviltnemndene hjemmel til å fatte vedtak om kvote for betinget skadefelling etter § 8 og om kvote for lisensfelling etter § 10. Det følger av § 10 første ledd at vedtak om lisensfelling kan treffes «for å begrense veksten og/eller utbredelsen» av ulv. Av § 10 andre ledd fremgår at det ved vurdering av felling etter naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c «skal ... legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd». Gjelder vedtaket

ulv i forvaltningsregionene 4 og 5, treffer nemndene i disse regionene vedtak i fellesskap, jf. § 10 tredje ledd, slik de her gjorde. Klager avgjøres av Klima- og miljødepartementet, jf. § 18

Den umiddelbare foranledningen til saksanlegget fra UHN er at Klima- og miljødepartementet den 30. november 2025 forkastet en rekke klager over vedtak om kvoter for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen fra de ulike rovviltnemndene.

Vedtakene fra rovviltnemndene ble truffet i perioden juni – august 2025. De omfatter følgende lisensfelling:

- i region 1 (Rogaland, Vestland og Vest-Agder) – 2 ulver,
- i region 2 (Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder) – 2 ulver,
- i region 3 (Oppland) – 5 ulver,
- region 4 og 5 (Hedmark og Akershus, Buskerud, Oslo og Østfold) – 12 ulver,
- region 6 (Trøndelag og Møre og Romsdal) – 3 ulver, og
- i region 8 (Troms og Finnmark) – 3 ulver.

Konklusjonen i klagevedtaket er som følger:

Klima- og miljødepartementet opprettholder rovviltnemndenes vedtak i alle regioner for lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i perioden 1. desember 2025 – 31. mai 2026. Den samlede kvoten er høy. Departementet vurderer likevel at det er lite sannsynlig at hele kvoten blir tatt ut. Utover vinteren vil bestandstallene for ulv gradvis bli sikrere og det vil foreligge ytterligere informasjon om det faktiske omfanget av uttak ved lisensfelling. Departementet vil med utgangspunkt i dette fortløpende vurdere eventuelle behov for tiltak for å bidra til å nå bestandsmålet. Det betyr samtidig at det ikke vil bli satt inn ekstra ressurser for å ta ut resterende kvote i regi av Statens naturoppsyn dersom kvotene ikke blir fylt.

Departementet har lagt vekt på historikk og potensial for skade fra ulv på beitedyr utenfor ulvesona i de aktuelle regionene. Departementet finner at det foreligger et potensial for skader som oppfyller vilkåret i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav b. Unntaket er eventuelle revirhevdende ulver i et område nord for ulvesonen i region 5 der departementet finner at det foreligger offentlige interesser av vesentlig betydning som oppfyller vilkåret i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c. Departementet finner også at den vedtatte kvoten under visse forutsetninger ikke truer bestandens overlevelse, og at det ut fra føringene i rovviltpolitikken ikke er andre tilfredsstillende løsninger enn uttak gjennom lisensfelling.

Av hensyn til bestandens overlevelse og den genetisk alvorlige situasjonen i ulvebestanden, samt dyrevelferd knyttet til fellingsperiodens lengde ved lisensfelling rettet mot eventuelle revirhevdende ulver, setter departementet følgende vilkår

gjeldende for alle lisensfellingsområder utenfor ulvesona:

- I alle regioner gjelder at statsforvalterne har myndighet til å kunne stoppe lisensfelling ved mistanke om at genetisk verdifulle dyr er på vandring i områdene der lisensfelling pågår.
- Dersom det blir påvist pardannelser innenfor fellingsområdet vurderer Statsforvalteren behovet for å stanse lisensfelling i det aktuelle området etter 15. februar.
- Dersom det blir påvist revir med årssvalper innenfor fellingsområdet, vurderer Statsforvalteren behovet for å utsette oppstart av lisensfelling i det aktuelle området til 1. januar.

Klagene er ikke tatt til følge.

Retten viser ellers til den omfattende begrunnelsen som er gitt for klagevedtaket i selve vedtaket.

Saksøker har i det vesentlige gjort gjeldende

Saksøkers påstand:

UHN har i stevningen nedlagt følgende påstand:

1. Staten forbys å tillate kvote- og/eller lisensfelling av så vel både innen- som utenfor ulvesonen iflg. rovviltforskriften dersom samlet ulvebestand på den skandinaviske halvøy/i Norge og Sverige er mindre enn 500 individ.
2. Staten v/Klima og Miljødepartementet erstatter «Ulv i hele Norge» sine saksomkostninger.

UHN har i forføyningssaken nedlagt slik påstand:

1. Frem til det foreligger rettskraftig avgjørelse av «Ulv i hele Norge» sitt krav om at samlet ulvebestand på den skandinaviske halvøy må utgjøre minst 500 individ før det kan gis fellingstillatelse for ulv, settes alle vedtak i alle rovviltsnemnder om kvote- og lisensjakt på ulv ut av kraft, slik at ulv er å anse som totalfredet.
2. Staten v/Klima og Miljødepartementet erstatter «Ulv i hele Norge» sine saksomkostninger.

Prosessforutsetninger – tvisteloven §§ 1-3, 1-4 og 2-1:

UHN har både partsevne og nødvendig rettslig interesse i saken. Det vises til at UHN er en medlemsorganisasjon stiftet i 2022, med en fast organisasjonsform, eget styre, formalisert medlemskapsordning, egne midler, og med kontinuerlig aktivitet. Foreningens formål er på forskjellige måter å arbeide for vern av rovdyr. Formålet omfatter ulike tiltak mot ulovlig rovdyrjakt, samt tiltak for å sikre en bærekraftig ulvebestand. Foruten rettspolitisk arbeid, forvaltningsklager o.l. utfører foreningen et omfattende feltarbeid, observasjoner, tilstedeværelse i revirene for å unngå el. begrense ulovlig jakt, genetisk kartlegging av den faktiske bestand mv. Foreningen har i dag ca. 170 fullt betalende og aktivt deltagende medlemmer, og 27 betalende støtte-/passive medlemmer. Videre har foreningen ca. 3390 sympatiserende følgere/ikke betalende medlemmer på Facebook. Saksanlegget ligger klart innenfor formålet til UHN og foreningens naturlige virkeområde. Søksmålet er også støttet av en rekke andre organisasjoner, slik prosesskriftene som er inngitt i medhold av tvisteloven § 15-8 viser.

Ulvebestandens kritisk lave nivå innebærer at det foreligger en akutt rettslig interesse, jf. tvisteloven § 1-3 (2), i både sikringskravet og i tydeliggjøring av hvorvidt forskriften og norsk forvaltningspraksis i det hele tatt er forenlig med Bernkonvensjonen. Påstanden innebærer at klagevedtaket fra departementet settes ut av kraft. For å ta stilling til den midlertidige forføyningen, er det ikke et relevant spørsmål om påstanden i hovedsaken er å anse som en forskrift. Uansett er det ikke uvanlig at domstolene foretar konkretiseringer, eller gir generelle regler, slik UHN ber om i denne saken. Som eksempel kan nevnes Høyesteretts nylige fastsettelse av kapitaliseringsrenten ved ekspropriasjon av skog til 4%, rettspraksis om kravene til silingsbeslutninger etter straffeprosessloven § 321 fjerde ledd, og Høyesteretts dom om hundeavl (HR-2023-1901-A). Søksmålet utfordrer heller ikke maktfordelingen mellom lovgivende, utøvende og dømmende myndigheter.

Søksmålsbetingelsene i tvisteloven § 1-3, § 1-4 og § 2-1 er således oppfylt, og verken stevningen eller begjæringen om midlertidig forføyning skal avvises.

Ulovlige fellingstillatelser

Norge ratifiserte i 1986 Bernkonvensjonen av 1979 om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder. Naturmangfoldloven (heretter nml) av 19.06.2009 og forskriftene til denne skal tolkes og anvendes i samsvar med våre folkerettslige forpliktelser etter konvensjonen, jf. Grunnloven § 92. Det vises til Bernkonvensjonens art. 6 og 9, nml § 18 (1) bokstav b) og c), samt rovdyrforskriften §§ 1 til 9, og hvor konvensjonen er *lex superior*. Regelverket må forstås slik at for tiltak som er skadelige, dvs. som svekker artens overlevelsessevne, gjelder et absolutt forbud.

Ulv har i Norge vært en fredet art siden 1971. Siden 2021 er ulv også «rødlistet», dvs. klassifisert som en «kritisk truet» art. Fredningen er siden 2005 hjemlet i FOR-2005-03-18-242 - «Rovviltforskriften». I Sverige er ulv klassifisert som en «truet» art.

Ulvebestanden i Norge og Sverige må ses under ett. Totalpopulasjonen i Norge er i dag trolig omkring 40 individer, hvorav 10 reproduserende. I Sverige er totalbestanden omkring 270 dyr. Den samlede svensk-norske ulvebestanden utgjør dermed i dag omkring 310 individer. Samtidig har svenske myndigheter besluttet å redusere bestanden på sin side av grensen til ned mot ca. 170 individer. Gjennomføring av det svenske vedtaket pågår. Dette vil medføre at den norske, delvis grenseoverskridende bestanden ikke bare blir kritisk truet, men havner i akutt utrydningsfare. Situasjonen nå er dermed vesentlig endret siden Høyesteretts behandlet ulvefellingstillatelser i 2021 og 2023. Det synes å være konsensus om at det minste forsvarlige, samlede bestandsnivå (MVP) i Norge og Sverige for at arten skal overleve på sikt, uten for høy risiko for genetisk degenerasjon og sett hen til behovet for immigranter, utgjør 340 individer. Førre var prinsippet slår derfor nå inn med full tyngde ettersom bestanden allerede ligger under dette nivået og er på vei nedover. Samtidig bemerkes at en MVP på 340 individer også er lavt. Etter UHNs syn må bestanden være på mellom 1500 og 2000 dyr for at arten ikke skal være truet. UHN anfører at vedtak om felling først kan treffes når totalbestanden ligger rundt 500 individer, jf. beregningen UHN har latt utføre ved hjelp av kunstig intelligens. Når totalbestanden – som nå - er lavere enn det, vil enhver fellingstillatelse krenke Bernkonvensjonen. Det er da ikke rom for å gi fellingstillatelser etter balanserte avveininger, slik det norske rovviltforvaltningen legger opp til og praktiserer. Det er av samme grunn heller ikke nødvendig for UH å gå nærmere inn på det foreliggende vedtaket, da utgangspunktet for hele vedtaket er galt.

Etter rovdryrforskriften gjelder som offisielt mål at Norge skal ha fire til seks årlige ungekull av ulv. Tre av disse kullene skal være i flokker hvor hele reviret ligger i Norge. Ungekull i grenserevir, som har leveområde både i Norge og Sverige, teller da som et halvt kull. Samtidig skal ulv etter forskriftens § 2, bokstav d) i realiteten kun kunne ha revir i «ulvesonen», definert som en del av Østlandet som til sammen omfatter ca. 5% av Norges landareal (Svalbard og andre biland unntatt). Dette selv om yngling utenfor sonen regnes med i det forskriftsbestemte antall tillatte/ønskede ungekull.

Forskriftens bestandsmål er politisk bestemt. Det er ikke basert på en fagkyndig vurdering av hva som må til for at ulvebestanden skal overleve. Forskriften gir ikke uttrykk for et bestandsmål som automatisk kan anses for å være i samsvar med Bernkonvensjonens krav.

Dagens norske rovviltforvaltning skal iflg. Miljødirektoratets nettsider i teorien «sikre en bærekraftig forvaltning av den norsk-svenske ulvebestanden, en fortsatt aktiv og allsidig bruk av utmarksressursene og et levende lokalsamfunn. For å få til dette må forvaltningen ta hensyn til ulike interesser i forskjellig områder.» Realiteten har imidlertid lenge vært at de forskjellige rovviltneemndenes praksis mht. omfanget av tillatt kvote- og lisensjakt, kumulativt har medført en etter hvert helt kritisk desimering av ulvestammen i Norge. Vedtakene har år om annet vært påklagd av saksøker og andre organisasjoner, men har alltid blitt opprettholdt av departementet. Flere viktige faktiske forhold, bl.a. det svenske vedtakets betydning i form av uunngåelig økende innavl og det foruroligende omfanget av

ulovlig jakt utenover og i tillegg til de årlige kvotene og lisensene, har ikke vært hensyntatt på rett måte og i tilstrekkelig grad.

I sak nr. 24-4007 forkastet f.eks. Klima og miljødepartementet den 28. november 2024 klager fra flere forskjellige organisasjoner over vedtak i de i alt 5 rovviltnemndene som dekker alle de 6 regionene om lisensfelling av ulv utenfor ulvesonen i perioden 2024-2025. I klagevedtaket er det konkret bl.a. lagt til grunn at lisensfelling av ulv utenfor sonen er i samsvar med naturmangfoldloven, både § 18. 1. ledd, bokstav b) og bokstav c). UHN bestrider dette. Den 06. desember 2024 uttrykte så Bernkonvensjonens faste komité – etter å ha mottatt og behandlet klager på norsk praksis fra flere norske dyre- og naturvernorganisasjoner - i løpet av sine møter i Strasbourg i perioden 02.-04.12.2024 og nedfelt i protokollens avsnitt 175 bl.a. «concern with the extremely restricted population target in spite of the vulnerable status of the Scandinavian population of *Canis lupus*, and the species being listed as “critically endangered” (CR) on the Norwegian Red List of Species in 2021, due to the small number of animals and a very high inbreeding coefficient.» Den faste komitéen uttalte m.a.o. generell bekymring vedrørende Norges forvaltning av en svært liten ulvepopulasjon. Uten at komitéen sondret mellom ulvesonen og resten av landet. I protokollens avsnitt 176 heter det så videre at komitéen understreket at «that considering lethal prevention measures a norm, on the grounds of „overriding public interests“, where alternative means are not exhausted, is contrary to the Bern Convention Article 9 regardless of the status of protection of the species, especially if practiced also within the wolf management zone as small as 5% of the national territory, where the presence of the species is meant to be prioritised.»

UHN anfører at de mål for bestanden som er satt for norsk ulveforvaltning, med den geografiske avgrensningen som følger av ulvesonen, og norsk forvaltningspraksis, strider mot Bernkonvensjonen. Etter konvensjonen skal ulvebestanden overleve. Overlevelse forutsetter en sunn bestand som ikke degeneres genetisk. Konvensjonsstrid fremstår som særlig klart innenfor ulvesonen, men det er også i strid med konvensjonens at jakt *utenfor* sonen tillates ut fra slike hensyn som i norsk internrett er hjemlet i naturmangfoldloven § 18, 1. ledd, bokstav c), uten at andre tiltak «uttømmende» har vært forsøkt anvendt.

Bernkonvensjonens faste komité har – på bakgrunn av sine over siterte anførsler – åpnet en sak for å granske om Norge ved forvaltningen av ulvepopulasjonen etterlever sine konvensjonsforpliktelser. Denne granskningen pågår fortsatt. Den 20. desember 2024, etter at vedtakene i konvensjonens faste komite var kjent, forkastet departementet, i samme sak som omtalt over, også klager over vedtak om lisensfelling av ulv innenfor sonen.

Den 30. november 2025 har departementet igjen forkastet alle forvaltningsklagene på kvoter for felling av ulv utenfor ulvesonene. Det fremgår av vedtaket at departementet er fullt klar over at «den samlede kvoten er høy», men finner likevel «også at den vedtatte kvoten under visse forutsetninger ikke truer bestandens overlevelse, og at det ut fra

føringene i rovviltpolitikken ikke er andre tilfredsstillende løsninger enn uttak gjennom lisensfelling.» UHN anfører at dette er ulogisk, spesielt ettersom departementet i vedtaket også erkjenner «den genetisk alvorlige situasjonen i ulvebestanden». Realiteten i departementets resonnement synes å være at saksøkte er klar over at dersom ikke «visse forutsetninger» oppfylles, så er den norske ulvebestanden utryddingstruet. Uten at saksøkte kan garantere at disse forutsetningene blir ivaretatt, fordi det vitterlig både forekommer uregelmessigheter i forhold til slik jakt som staten tillater, og fordi det i tillegg foregår ulovlig jakt i betydelig omfang. Spissformulert er klagevedtaket altså basert på en kombinasjon av ren ønsketenkning og knefall for næringsinteresser, uten at den forståelsen av naturmangfoldloven § 18 som legges til grunn er vurdert opp mot Norges forpliktelser etter Bernkonvensjonen.

UHN har derfor besluttet å få prøvet for domstolene spørsmålet om hvorvidt kvote- og lisensjakt på ulv i Norge i det hele tatt er forenlig med våre folkerettslige forpliktelser, så lenge den samlede, norske og svenske bestanden med klar margin ligger under genetisk og økologisk forsvarlig, bærekraftig minimumsnivået på ca. 500 dyr til sammen i begge land.

Det følger av Grunnloven § 92 at naturmangfoldloven § 18 med tilhørende forskrifter skal tolkes og konkrete vedtak skal baseres på en subsumsjon i samsvar med Bernkonvensjonens art. 9. Fellingstillatelsene som er gitt er samlet sett i strid med Bernkonvensjonen art. 9 (1) og overskrider den absolutte grense art. 9 (1) fastsetter for lovlige unntak fra viltdrapsforbudet i art. 6 bokstav a). Dette innebærer at all ulvejakt i Norge må stanses/settes på pause inntil samlet bestand i Norge og Sverige har nådd et nivå på minst 500 individer.

Alt annet enn total fredning i den nå foreliggende situasjonen er klart i strid med konvensjonen. Å videreføre gjeldende politikk og forvaltningspraksis vil bety utrydning av ulv i Norges fauna. Norsk rovdyrpolitikk - slik den gjennom årlige vedtak om lisens- og kvotejakt faktisk praktiseres - er konvensjonsstridig. Ordningen med regionale nemnder fører mer eller mindre automatisk til at unntakshensyn «trumfer» etterlevelse av konvensjonen. Ulv er en naturlig forekommende art i norsk fauna og viktig for den økologiske balansen. Når kortsiktige, ofte også emosjonelt influerte hensyn til lokale næringsinteresser, spesifikt husdyrhold, i praksis alltid vektlegges tyngre enn naturmangfold, krenkes Norges forpliktelser etter Bernkonvensjonen systematisk.

Historikken viser at forvaltningsklager over de årlige vedtakene i de forskjellige, regionale nemndene ikke tilfredsstiller kravet i EMK art. 13 om et effektivt rettsmiddel. Begjæringer kun om midlertidig forføyning år for år er heller ikke et effektivt rettsmiddel. Ulvebestanden har blitt kraftig redusert selv om ulike organisasjoner aktivt har benyttet klagemuligheten. En grunnleggende, avklarende fortolkning av naturmangfoldloven § 18 i lys av Bernkonvensjonens art. 9 er derfor nødvendig.

For øvrig vises det til at Förvaltningsrätten i Luleå den 15.12.25 avsa dom med slik slutning («avgörande»):

Förvaltningsrätten avslår yrkandet om muntlig förhandling och begäran om förhandsavgörande.

Förvaltningsrätten bifaller överklagandena och upphäver de överklagade besluten.

Vedtakene («besluten») som oppheves er to «länsstyrelser» (statsforvalterembeters) vedtak om å tillate lisensjakt på ulv. Det skal samtidig være avsagt fire like dommer mht begrunnelse og resultat vedr. andre «län». Alle de svenske vedtakene om lisensjakt på ulv er dermed opphevet. Dommene har stor veiledende betydning ved Oslo tingretts vurdering av saksøkers krav om midlertidig forføyning. Når lisensjakt inntil videre ikke kan finne sted i Sverige, bør det samme være tilfellet også i Norge. Det vises særlig til at forsvarlig MVP drøftes inngående i dommene.

Krav og sikringsgrunn

I en situasjon hvor ulv som art er akutt truet, er det samtidig også behov for en midlertidig forføyning. Ytterligere vedtak om kvote- og lisensjakt tilsvarende de som er fattet i nemndene de fire siste årene inkludert nå i 2025, må totalforbys med øyeblikkelig virkning og det siste klagevedtaket må ikke gis virkning. Lex superior prinsippet kommer til anvendelse. Staten må endre rovdyrforskriften slik at den riktige balansen mellom Bernkonvensjonens hovedprinsipp og den snevre unntaksadgangen etter konvensjonen reelt og effektivt ivaretas i norsk rett og forvaltningspraksis. Først når det igjen hersker faglig enighet om at ulvestammen i Norge er så stor og så stabil at jakt igjen er mulig innenfor rammen av Bernkonvensjonens art. 9 (1) vil det kunne fattes og iverksettes nye vedtak om kvote- og/eller lisensjakt med hjemmel i naturmangfoldloven § 18, 1. ledd, bokstav b) og/eller c).

Kravet i forføyningssaken er umiddelbar stans i all ulvejakt inntil den norsk/svenske ulvepopulasjonen har nådd det bærekraftige minimumsnivå som Bernkonvensjonen innebærer. For ulv er dette minst 500 individer på den skandinaviske halvøy. Først når et slikt bestandsmål er nådd vil det etter Bernkonvensjonen kunne være grunnlag for fellingstillatelser.

Kravet er sannsynliggjort.

Sikringsgrunnen er at man allerede er langt under nivået som er nødvendig for artens overlevelse, og at populasjonene i både Norge og Sverige stadig blir mindre, med den virkning at ulv – i hvert fall i Norge – p.t. er akutt utrydningstruet. Likevel er det på nytt gitt fellingstillatelser med jaktstart 1. desember.

Det foreligger sikringsgrunn både etter tvl. § 34-1(1) bokstav a) og bokstav b).

Saksøkte har i det vesentlige gjort gjeldende

Påstand

På vegne av staten ved Klima- og miljødepartementet er det i forføyningssaken lagt ned slik påstand:

1. Prinsipalt: Oslo tingretts sak nr. 25-193976TVI-TOSL/01 avvises.
2. Subsidiært: Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
3. I begge tilfeller: Staten ved Klima- og miljødepartementet tilkjennes sakskostnader.

Prosessforutsetninger

UHN har lagt frem årsmøteprotokoller fra stiftelsesåret 2022 til 2025. Protokollene er ikke signert. Der er det gjort en opptegning av møtende på et sted mellom 5 og 11 personer. Det er også lagt frem en medlemsliste på 177 medlemmer, vedtekter og årsregnskap som for 2024 viste en saldo på kr 17 115,54. Antallet medlemmer i medlemslisten fraviker noe fra det som ble opplyst i stevningen side 7 (170 + 27 betalende støttemedlemmer). Den viser heller ikke noe medlemsnummer hva slags type medlemskap vedkommende har eller om medlemmet har betalt kontingent. Det er følgelig uklart hva slags bevisverdi listen har. Dokumentasjonen viser imidlertid en visst fasthet i organisasjonsformen, selv om det synes å være få aktivt deltagende medlemmer i foreningen som sådan. Foreningens begrensede økonomiske midler taler mot partsevne, sml. HR-2017-1199-U. Som følge av sammenhengen mellom spørsmålet om partsevne og kravet til rettslig interesse for det kravet som er reist, samt kravet til representativitet (§ 1-4), ser staten ikke grunn til å konkludere mht. spørsmålet om UHN har partsevne etter tvisteloven § 2-1. Dette er uansett forhold retten skal prøve av eget tiltak.

Saksøker har fremmet et hoved- og forføyningskrav som i praksis innebærer at retten er bedt om å treffe et «fredningsvedtak» av ulv så lenge «samlet ulvebestand på den skandinaviske halvøy/i Norge og Sverige er mindre enn 500 individ». Altså at retten skal vedta en forskrift om totalfredning. Søksmålet er et forsøk på omkamp med norsk rovdyrforvaltning og Høyesteretts vurderinger av denne. Det bestrides domstolene kan avsi en dom – eller gi forføyning – med et slikt innhold. Det ville innebære at man hopper bukk over hele systemet med prøving av forvaltningsvedtak og rokke ved grunnprinsipper om maktfordelingen mellom lovgivende, utøvende og dømmende myndigheter. Hvorvidt kravet skal rubriseres som et krav om «dom for realitet», en forhåndsavklaring av (en rekke fremtidige) offentligrettslige kompetanseforhold, eller en helt abstrakt

lovlighetskontroll av rammeverket for rovviltforvaltningen, er underordnet. Poenget er at det ikke er rettslig adgang til noe av dette etter tvisteloven § 1-3. Hele saken må derfor avvises slik den er anlagt.

Krav og sikringsgrunn

UHN har ikke sannsynliggjort noe krav. Klima- og miljødepartementets vedtak av 30. november 2025 er gyldig. Det er gjort en grundig vurdering av både de rettslige vilkårene for felling, og en konkret, skjønnsmessig vurdering av hensyn som taler for og imot basert på et godt kunnskapsgrunnlag og faglige vurderinger, herunder av forholdet til bestandsmålet og om uttaket vil true bestandens overlevelse. Vedtaket er i tråd med nml. § 18 og de rettslige avklaringene som Høyesterett har gitt gjennom dommene fra 2001 og 2003. Vedtaket er ikke strid med Bernkonvensjonen. Det er basert på forsvarlige vurderinger, er basert på legitime hensyn, og kan ikke tilsidesettes som uriktig. Det er derfor uansett ikke grunnlag for å gi forføyning.

Den Sør-Skandinaviske ulvebestanden påvirkes av reduksjoner på begge sider av grensen, men også av regelmessig innvandring av immigranter fra Finland og Russland. Forvaltningen av bestanden bygger på et solid faglig grunnlag og brede vurderinger i både Norge og Sverige. Staten kan imidlertid ikke se at fellingstillatelser i Sverige har betydning for årets lisensfelling i Norge.

De rettslige vilkårene for lisensfelling av ulv både utenfor og innenfor ulvesonen er avklart gjennom dommene fra Høyesterett i 2021 og 2023. Denne forføyningssaken bør ikke være en omkamp om disse rettsavklaringene. Så sent som ved Oslo tingretts kjennelse 20. januar i år i sak 24-201752TV1-TOSL/08 ble krav om forføyning mot fellingstillatelser fra Foreningen Våre Rovdyr og NOAH – for dyrs rettigheter ikke tatt til følge. I den saken ble også betydningen av at Bernkonvensjonens permanente komité har åpnet sak mot Norge vurdert. Saken gjaldt fellingstillatelser innenfor ulvesonen. Det forhold at det er åpnet klagesak mot Norge rokker ikke ved Høyesteretts tolkning av Bernkonvensjonen. Den er basert på anerkjent folkerettslig metode. Uansett har komiteen ikke kompetanse til å avsi bindende eller autoritative tolkningsuttalelser.

Vilkårene for midlertidig forføyning etter tvisteloven § 34-2 er ikke oppfylt. Det er ikke holdepunkter i begjæringen for at årets lisensfelling er ulovlig. Det er ikke sannsynliggjort noe hovedkrav i saken. Det er heller ikke grunn til å gi forføyning uten at hovedkrav er sannsynliggjort, eller fare ved opphold som kan begrunne forføyning uten av hovedkravet er sannsynliggjort.

De nye svenske rettsavgjørelsene har for øvrig ikke betydning for saken.

Rettens vurdering

For at en begjæring om midlertidig forføyning skal kunne tas til følge, må saksøkeren i utgangspunktet sannsynliggjøre et hovedkrav, jf. tvisteloven § 34-2 første ledd.

Et hovedkrav anses sannsynliggjort dersom retten ved en prejudisiell vurdering finner det mest sannsynlig at saksøker vil vinne fram med sitt hovedkrav i et etterfølgende søksmål. Dersom det er fare ved opphold, kan forføyning besluttet selv om hovedkravet ikke er sannsynliggjort, jf. § 34-2 andre ledd.

Uansett må saksøker sannsynliggjøre en sikringsgrunn, jf. § 34-1 første ledd. Endelig må en midlertidig forføyning ikke være uforholdsmessig, jf. § 34-1 andre ledd.

Videre må de alminnelige søksmålsvilkår være oppfylt, og retten tar først stilling til dette..

Spørsmålet om partsevne – tvisteloven § 2-1

Ved tingrettens kjennelse av 28.03.2025 ble en begjæring fra UHN om midlertidig forføyning for å stanse all ulvejakt utenfor ulvesonen, avvist som følge av manglende partsevne under henvisning til tvisteloven § 2-1.

Det er nå fremlagt dokumentasjon som ikke ble fremlagt den gang, og som etter rettens syn gjør at vurderingen av partsevne stiller seg annerledes. Det vises til fremlagte stiftelsesdokumenter, vedtekter, årsberetninger, regnskap og årsmøteprotokoller for årene 2022, 2023 og 2024, samt en sladdet medlemsliste som viser medlemstallet og de enkelte medlemmenes geografiske tilhørighet. Årsmøteprotokollene er ikke signerte, medlemslisten viser 177 medlemmer, og årsregnskapet for 2024 viste en saldo på kr 17 115,54.

Dokumentasjonen viser – til tross for sin noe uortodokse form - at UHN har en rimelig fast organisasjonsform, med eget styre, en formalisert medlemskapsordning og egne – om enn begrensede - midler.

Formålet til UHN er i de fremlagte vedtektenes § 2 angitt slik:

Foreningens formål:

ULV I HELE NORGE er en landsdekkende tur forening , religionsnøytral og upolitisk interesseforening for vern av truede norske rovdyr.

Som medlemmer regnes de som har betalt kontingent og som har samme interesse og engasjement for bevaring av alle våre rovdyr. Dersom intensjonen ikke er beskyttelse og vern kan man bli øyeblikkelig suspendert fra forening.

Ulv i hele Norge har et styre bestående av leder,, kasserer, og styremedlemmer og Styrets medlemmer velges for 1 eller 2 år av gangen, men med mulighet for å ta gjenvalg.

Ulv i Hele Norge er en ute gruppe som jobber aktivt for å verne de store rovdyr og deres habitater i Norge, med særlig vekt på de rødlistede rovdyrartene; bjørn, ulv, jerv, gaupe og kongeørn.

Ulv i Hele Norge foreningen jobber for å forebygge og hindre at rovdyr utryddes og for levedyktige bestander av alle truede rovdyr i Norge.

ULV i hele Norge vil sette fokus og jobber for og med konfliktdempende tiltak.

Ulv i hele Norge jobber for å avdekke faunakriminalitet som krypskyting og ulovlig jakt.

Vi vil være tilstede og følger aktivt med på utviklingen og aktiviteten i rovviltområdene gjennom tilstedeværelse i skogen og observasjoner i rovviltområdene, møtedeltakelse og dialog med lokale ,rovviltnemndene, miljødirektoratet, Statsforvalteren, Storting og regjering.

Ulv i hele Norge vil ha fokus riktig fokus og fremsnakk av rovdyr både i politikk og praksis.

Hvert enkelt medlem står personlig og selvstendig ansvarlig for sine ytringer, valg og handlinger. Foreningen fraskriver seg alt ansvar for hva enkeltmedlemmer ytrer og gjør.

Formålet skal oppnås gjennom følgende aktiviteter:

- Arrangere turer i revirer og rovviltområder for orientering/observasjon/kartlegging
- Knytte kontakt med lokalkjente i rovviltområder
- Kartlegge, anmelde og innrapportere til politiet og datatilsynet om ulovlig aktivitet rettet mot rovdyr
- Rekruttere medlemmer
- Opprette lokale grupperinger med særlig ansvar for å ha oversikt i sine områder, men hvor alle som ønsker kan delta på aktiviteter uavhengig av geografisk tilhørighet
- Samarbeide med andre lag og foreninger i inn- og utland med samme interessefelt
- Søke midler til innkjøp av utstyr, pengeinnsamlinger
- Sette fokus på faunakriminalitet og synliggjøre problemer knyttet til norsk rovdyrforvaltning, jakt mv. ved bruk av blant annet presse og sosiale medier
- Trekke veksler på medlemmenes egne kompetanse på rovdyr og deres habitater gjennom turer og foredrag/undervisning, temakvelder mv
- Skrive hørings svar og klager, debattinnlegg, e-postaksjoner, underskriftskampanjer, holde stands, sende pressemeldinger og slik påvirke politikere, myndigheter og befolkningen til bedre holdninger og høynet kunnskapsnivå for ivaretagelse av Norges truede rovdyr
- Følge med på hva som skjer i rovviltnemndene, hos miljødirektoratet og statsforvalteren, oppdateringer fra NINA, NIBIO, rovdata, rovdyrbase osv.
- være en høringsinstans og med rett til å klage inn vedtak om jakt, fellingstillatelser,

ekstraordinært uttak med mer.

Retten anses inneværende søksmål for å ligge innenfor forenings formål om bl.a. vern av truede norske rovdyr, med rett til å klage inn vedtak om fellingstillatelser m.m..

Retten har i tillegg mottatt forklaring fra foreningens styreleder. Hun har bl.a. forklart seg nærmere om foreningens organisering, medlemssammensetningen, betaling av kontingent, foreningens bekymring for ulvebestanden, aktivitetene for å redde denne, foreningens samarbeid med andre relevante foreninger, og at søksmålet finansieres gjennom støtte fra meningsfeller og lån til foreningen fra styreleder personlig.

Samlet sett finner retten på bakgrunn av ovennevnte og under en viss tvil at UHN må anses for å ha partsevne, jf. tvisteloven § 2-1 annet ledd.

Det aktuelle søksmålet anses videre å gjelde et formål som det ligger innenfor UHNs formål og naturlige virkeområde å ivareta, jf. tvisteloven § 1-4 (1).

Spørsmålet blir dermed om vilkårene i tvisteloven § 1-3 er oppfylt.

Er vilkårene for å reise søksmål etter tvisteloven § 1-3 oppfylt?

Det følger av tvisteloven § 1-3 at gjenstanden for et søksmål må være et rettskrav. Videre må det foreligge aktualitet knyttet til søksmålssituasjonen – det må være et reelt behov for rettsavklaring – og det stilles krav om partenes tilknytning til søksmålsgjenstanden. I det siste ligger det at saksøkeren må ha et beskyttelsesverdig behov for å få dom overfor saksøkte. De ulike vilkårene glir over i hverandre, og ved tvil om ett vilkår er oppfylt, vil det kunne bero på en helhetsvurdering om saken skal fremmes. I vurderingen som gjøres, skal det blant annet legges vekt på om saken gjelder rettsspørsmål av prinsipiell interesse, og om den kan opplyses bedre gjennom andre typer søksmål.

At søksmålsgjenstanden må være et rettskrav, innebærer at kravet må være underlagt rettslig regulering. Det fremgår av forarbeidene at det er adgang til få dom på offentligrettslige kompetanseforhold og at noe er «ulovlig» eller rettstridig», jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 364–365. Forutsetningen er at de øvrige vilkårene i § 1-3 er oppfylt, herunder at det er en konkret foranledning og et tilstrekkelig behov for avklaring. Det kan uansett ikke gis dom for hva et forvaltningsvedtak skal gå ut på, såkalt «realitetsdom».

Som utgangspunkt kan det ikke reises søksmål om abstrakte rettsforhold. Domstolene skal løse konkrete tvister basert på gjeldende rett og det foreliggende faktum, jf. HR-2023-1044-A avsnitt 58. Det er i rettspraksis likevel åpnet for en viss adgang til å fremme søksmål av mer generell karakter. Det vises til HR-2021-417-P avsnitt 173 til 175, hvor det fremgår at for at retten skal fremme en sak av en mer generell karakter, må det kreves at

det er et særlig behov for rettslig avklaring. Videre må rettsspørsmålet egne seg til å bli prøvd i en generell form. Ved den helhetsvurderingen som må foretas, vil en rekke momenter kunne inngå, avhengig av de nærmere omstendighetene. Blant disse er om søksmålet reiser uavklarte rettsspørsmål av prinsipiell rekkevidde, om det er vanskelig eller klart uhensiktsmessig å få spørsmålet prøvd på en mer konkret måte, og om spørsmålet bli godt nok opplyst ved å tillate søksmålet nå og i denne formen, eller vil domstolene få et bedre grunnlag for å avgjøre saken dersom den fremmes i en mindre generell form. Videre er det et spørsmål om hvor generelt det kravet som gjøres gjeldende er, og om knytter det seg til et konkret og avgrenset faktum. Momentene som er nevnt, glir over i hverandre og opplistingen er ikke uttømmende.

At et søksmål har «mer generell karakter», omfatter ikke bare søksmål om hvordan en rettsregel generelt er å forstå. Kjennetegnet ved slike søksmål er at de «har mer generelle trekk enn det som er typisk i søksmål om borgernes konkrete rettigheter og plikter», jf. HR-2021-417-P avsnitt 135.

Påstanden som UHN har nedlagt innebærer – både i forføyningssaken og søksmålet – at kompetansen til å gi fellingstillatelser som etter nml. § 18 og rovviltforskrifter i dag tilligger forvaltningen, og de tillatelser som er gitt, settes ut av kraft inntil den samlede ulvebestanden i Norge og Sverige utgjør minst 500 individer. Den rettslige forankringen for påstanden er i hovedsak at fellingstillatelser ellers vil være i strid Bernkonvensjonens forutsetning om at fellingstillatelser kun kan gis «... Provided that there is no other satisfactory solution and that the exception will not be detrimental to the survival of the population concerned.»

Etter rettens syn uttrykker påstandene fra UHN i realiteten en generell regel om totalfredning av ulv inntil det nevnte bestandsmålet på 500 ulv nås. Påstandene definerer således hvordan de påberopte rettsreglene i Bernkonvensjonen og nml må forstås, og oppstiller en konkret, generell skranke for anvendelsen av nml og rovviltforskriften som ikke kan utledes direkte av ordlyden.

Retten legger med støtte i Acer (HR-2021-417-P) og tvistelovens forarbeider til grunn at det i en viss utstrekning kan reises søksmål av mer generell karakter, ikke bare i konkrete rettsvister, forutsatt at det foreligger et tungt og særlig behov for rettsavklaring. I Acer forelå et særlig behov for å få prøvd det prinsipielle og uavklarte rettsspørsmålet i saken, og spørsmålet egnet seg også til avklaring i en mer generell form på det rettslige og faktiske grunnlaget som forelå.

Etter rettens syn gjør disse hensyn seg ikke gjeldende på samme eller tilsvarende måte i saken som UHN har anlagt.

Ved tvist om offentlig myndighetsutøvelse er utgangspunktet at det er forvaltningens enkeltvedtak eller forskrifter som kan utgjøre søksmålsgjenstanden, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) side 145.

Det anlagte søksmålet ville dersom påstanden ble tatt til følge, bryte med vårt system med forvaltningsmessig behandling og rettslig overprøving av vedtak om ulvefelling. Det ville også bryte med dette systemet om domstolene skulle gå inn å sette et konkret tall for ulvebestand som må nås, før det kan gis fellingstillatelser.

Gjennom tallfestingen av bestandsnivå, reflekterer påstanden et faktisk premiss og en grense som fremstår mer begrunnet i en rovviltfaglig oppfatning eller vurdering, enn som en tallfesting som følger av rettsregler eller som er undergitt rettslig regulering.

Retten legger også vekt på at gyldigheten av de fellingstillatelsene som foreligger etter departementets klagevedtak, kan prøves av domstolene på en betryggende og hensiktsmessig måte. Etter rettens syn illustreres dette av rettspraksis om ulvefellingstillatelser de senere år, selv om det ikke har blitt konstatert ugyldighet i disse sakene. UHN har uansett reelle prosessuelle muligheter til å få prøvd gyldigheten av de foreliggende tillatelsene, og UHNs anførsler om lovtolkningen kan i den forbindelse påberopes som grunnlag for ugyldighet.

Klagevedtaket bygger for øvrig på utpreget faglige og skjønnsmessige vurderinger, med klare innslag av politiske hensyn, noe som taler for at ordinær domstolskontroll er måten vedtaket eventuelt prøves på. UHN har imidlertid tatt et bevisst valg om å ikke nedlegge påstand om at departementets klagevedtak er ugyldig, og isteden fremmet et ultimatum fredningskrav knyttet til et bestemt bestandsnivå. Etter rettens syn har UHN ikke påvist et særlig behov for å prøve sitt syn på ulvefelling i den mer generelle formen som påstandene reflekterer.

Alt i alt finner retten at søksmålet og begjæringen om midlertidig forføyning – slik det er anlagt – ikke gjelder et rettskrav i tvistelovens forstand. Tidsbegrensningen i påstanden i forføyningssaken endrer ikke kravets identitet, og gir ikke grunn vurdere spørsmålet ulikt for henholdsvis stevningen og begjæringen.

EMK artikkel 13 – kravet til effektive rettsmidler – gir ikke grunn til å tillate søksmålet fremmet. Bestemmelsen gjelder menneskerettigheter, ikke dyrebeskyttelse.

Søksmålsvilkåret om «rettskrav» i tvisteloven § 1-3 anses ikke oppfylt, og saken blir derfor å avvise.

Sakskostnader

Staten har vunnet saken fullt ut og har i utgangspunktet krav på erstatning for sine sakskostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd. Kravet utgjør 61 500 kroner, noe som ligger innenfor rammen av det nødvendige etter tvisteloven § 20-5.

Retten har vurdert, men ikke funnet at det foreligger tungtveiende grunner til å fritta UHN helt eller delvis for dette kostnadsansvaret.

SLUTNING

1. Sak nr. 25-193976TVI-TOSL/01 avvises.
2. Foreningen Ulv i Hele Norge skal betale 61 500 kroner i erstatning for sakskostnader til Staten v/Klima- og miljødepartementet. Betalingsfristen er 2 uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen.

Retten hevet

Edvard Os

Veiledning om anke i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre f.eks. om det bør være muntlig behandling i rettsmøte, skriftlig behandling og/eller rettsmekling.

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klar overvekt av sannsynlighet for at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling dersom anken ikke reiser spørsmål av betydning utover den aktuelle saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves. Anken kan også nektes fremmet dersom den reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.